

IPARI TELJESÍTŐKÉPESSÉG ÉS KORSZERŰ HADVISELÉS

A HÁBORÚK minden időben magukon viselték annak a kornak a bélyegét, amelyben lefolytak. Nem szándékozom bővebben kitérni a különböző történelmi korszakok hadviselési formáira és módszereire, az emberi kultúra és civilizáció haladásával együtt a hadviselés módjaiban és eszközeiben szükségszerűen bekövetkezett változásokra, mert ezek amúgy is többé-kevésbbé ismertek mindenki előtt, az általános ismereteken túlmenő részletek pedig nem tarthatnak számot a közérdeklődésre.

Itt most kizárólag a jelenkor hadviselésére szeretnék néhány sugarat vetíteni, melyek arra volnának hivatva, hogy a korszerű eszközökkel megvívott háború néhány olyan problémájára vessenek világot, amelyek talán nem eléggé közismertek még s amelyek a háborút viselő állam ipari teljesítőképességével állanak szoros kapcsolatban.

A technika haladásával mindig párhuzamosan menetelt a haditechnika is, átvette előbbinek vívmányait, hasznosította, illetve felhasználta ezeket a háború sikeresebb megvívásának céljára, mint harci eszközöket, sőt sokszor tökéletesítette is, vagy egészen újszerű formákba öntötte. A tökéletesítést illetően gondoljunk csak a repülőgéptechnika óriási fejlődésére a világháború alatt, amely fejlődésnek majdnem kizárólag a háború volt a szülőanyja, az új formát illetően pedig a harckocsik (tankok) alkalmazására.

A múlt század technikai alkotásai közül a vasút, a távíró és távbeszélő, valamint a gyorstüzelő fegyverek gyakoroltak igen nagy befolyást a hadviselés módjára, előbbieik különösen a hadászati és harcászati vezetést, utóbbiak magának a harcnak megvívását illetően, a jelen században pedig a tökéletesített gyorstüzelő- és automatafegyvereken (lövegeken) kívül a légi erők, páncéljárműves és motorizált csapatok, harcgázok, valamint a rádió alkalmazása azok az eszközök, amelyek a hadviselésnek korszerű jelleget adnak eljárásaiban és eszközeiben, lehetővé téve a múlthoz képest aránytalanul nagyobb megsemmisítő hatást, gyorsabb mozgást és a szükségszerűen hatalmas kiterjedések mellett is összefogott, tervszerű és egységes vezetést.

Az elmondottakból láthatók azoknak a szükségleteknek alapjai és keretei, amelyeknek a hadviselés céljaira történő előállítására, valamint a háború folyamán történő pótlására az ipar feladata.

Ha feltesszük a kérdést, hogy a korszerű hadviselés milyen követelményeket támaszt az iparral szemben, a következő elvi választ

adhatjuk: Az iparnak képesnek kell lennie a haderő béke- és hadifelszerelésének és fegyverzetének előállítására, ezek kellő mennyiségű és kellő időben történő folytatólagos pótlására a háború egész tartama alatt.

Ez az egyszerűen hangzó követelmény azonban óriási, csaknem megoldhatatlan problémákat jelent a gyakorlatban és az egyes részletek közelebbi, behatóbb megvizsgálása alkalmával.

E problémák legelsősorban abból erednek, hogy a békében élő és a háborút viselő ország ipari szükségletei között mélyreható mennyiségi és minőségi különbségek vannak s ezek a különbségek nem fokozatosan, lassú átmenettel, hanem hirtelen, egyik napról a másikra keletkeznek, a háború megkezdésével.

E különbségeket talán a lőszergyártási szükségletek változásával lehet legjobban érzékelhetővé tenni.

Békében csak annyi éles lőszerre van szükség, amennyit a haderő kiképzése követel meg, amennyit az éles lögyakorlatokon elhasználunk. A háborúnak pedig majdnem minden egyes napja éles lögyakorlat, életre-halálra, nemcsak reggeltől-estig, de éjféltől éjfélig és nemcsak az általában alacsony létszámú békehaderő, hanem az egész mozgósított hadsereg harcos fegyvernemei résztvesznek ebben.

Ez a kétféle — békebeli és háborús — szükséglet egymáshoz viszonyítva annyit jelent, hogy valamely hadsereg évi békefogyasztása átlagosan csak kerek másfél napi háborús fogyasztásának felel meg, azaz a háborús szükséglet a békeszükségletnek átlagosan a kétszázszorosát teszi ki.

Majdnem ugyanígy viszonylanak egymáshoz az egyéb hadianyagok béke- és háborús szükségletei is. A fegyverek elhasználnának, a gépek tönkremennek, az ellenséges behatások következtében is nagy veszteségek keletkeznek, amelyeket pótolni kell, ha a háborút eredményesen akarjuk folytatni.

Újból csak példaként említem, hogy a háborús tapasztalatok alapján a repülőgépek havi 25%-os átlagos veszteségével kell számolni, mely nagyobb részben ellenséges behatás, kisebb részben pedig abból keletkezik, hogy nem a nagyszerűen elkészített és megszokott béke-repülőtereket használjuk, nem az állandóan gyakorlatban levő békepiloták vezetik a gépeket s ezért természetesen több a baleset következtében előálló gépvesztés is.

A hadianyag béke- és háborús szükségletének szembeállítására, mennyiségi különbsége elegendőnek látszik ahhoz, hogy ezt a kérdést kellő megvilágításba helyezze. A békeipar a szükségletek kielégítésére, a gazdaságosság elve alapján rendezkedik be a termelésre.

Nyilvánvaló, hogy kétszázszoros lőszer mennyiség előállításához sokkal több munkagép, munkaerő és kétszázszoros mennyiségű nyersanyag szükséges. Vagy ha már békében olyan repülőgépgyártási kapacitásra volna az ipar berendezkedve, hogy a háborús veszteségeket pótolhassa, akkor eme berendezkedés gazdaságosan csak abban az esetben volna kihasználható, ha havonta a háborús repülőgép-állomány negyedrésze gyártásra kerülne, azaz az állam megrendelné és így háborús légi erejét évente megháromszorozná. Ez pedig olyan

államnál, amely már megfelelő nagyságú légi erővel rendelkezik, már első pillantásra is képtelenségnek látszik.

A békeipart tehát a haditermelésre, a háborús szükségletek előállítására a háború kitörésétől kezdve át kell állítani s ezt az átállítást már békében részletesen elő kell készíteni, nemcsak elméletben, de nagy anyagi áldozatok árán bizonyos gyakorlati előfeltételek megvalósításával is.

Legelsősorban meg kell állapítani az elméleti háborús fogyasztást és az ennek megfelelő termelési szükségletet. Ezt a béketermelési kapacitással szembeállítva, megkapjuk azt a különbséget, amelyet a hadiipar többtermelésének kell előállítania.

A különbség, mint láttuk, óriási s ezt nem lehet egyik napról a másikra áthidalni, még a legjobb előkészítés mellett sem. Technikailag ugyan lehetséges volna, de pénzügyileg kivihetetlen. Az átállítás többkevesebb időt igényel és ennek az időnek tartama igen nagy részben az ipari fejlettség, a békeipari termelőképeség függvénye.

Nyilvánvaló, hogy például az a fegyver- és lőszergyártási ipar, amely már békében külföldi szükségletek kielégítésére is termel, sokkal rövidebb idő alatt tudja elérni azt a termelési kapacitást, amelyet a saját hadseregének háborús ellátása megkövetel tőle, mint az, amely békében csak a saját haderő kiképzési szükségleteinek gyártására van berendezkedve. Hogy az áttérés milyen nehéz, az ilyen aránytalanul nagyobb termelési kapacitásra még igen fejlett ipar mellett is, annak legkirívóbb példáját mutatja a gyors angol fegyverkezési program keresztülvitele kapcsán közismertté vált ama tény, hogy Anglia, miután repülőgépgyárai nem voltak képesek az előirányzott gépmennyiség gyártását az előírt határidőre biztosítani, kénytelen volt a gépek egy részét Amerikában megrendelni.

Nagy előnyhöz jut a háborús ipari szükségletek kielégítése terén az az állam, amelyet a háború kitörése valamely nagyobbarányú haderőfejlesztési és felszerelési terv végső stádiumában ér, abban az esetben, ha a fejlesztési terv kapcsán felmerülő többszükségletet honi gyártással állíthatja elő. Ebben az esetben a hadiipari termelési ágak a normális békeszükségleteket messze túlhaladó nagy megrendelések kapcsán felfokozott kapacitással is gazdaságosan termelhetnek, lendületbe jönnek, szakmunkásokat képezhetnek ki és foglalkoztathatnak, valamint nagyobb mennyiségű nyersanyagot szerezhetnek be anélkül, hogy a befektetett tőkék hosszú ideig kihasználatlanul hevernének.

Miután a modern harci gépek zöme — a legegyszerűbb lőfegyvertől a legkorszerűbb harckocsikig és lövegekig — hatásukat lőszer útján fejtik ki, a háborús lőszerellátás az egyéb háborús ipari anyagellátás kérdései közül messze kimagaslik.

Ha a szükséges mennyiségű lőszer nem tudjuk idejében előállítani, a legkorszerűbb felszerelés is hasznavetelenné válik. Miután pedig egy csapásra, máról holnapra a szükséges lőszergyártási kapacitást teljes mértékben egyetlen állam sem tudja elérni, elengedhetetlen, hogy arra az időtartamra, amely alatt a háborús termelésre való áttérés végbemehet, már békében meg kell rendelni, le kell gyártatni és tárolni kell a szükséges lőszer mennyiséget, éspedig annál többet, minél lassab-

ban és nehezebben történhetik meg az átmenet. Ha az átmenet egy hónap alatt történhetik meg, egy havi, ha két hónap alatt, úgy két havi szükségletet kell tárolni. Hogy ez pénzben mit jelent, annak megvilágítására elég annyit mondanom, hogy 1 millió fő erejű, korszerűen felfegyverzett hadsereg átlagos havi lőszerfogyasztása a mai viszonyok között kerek 350 millió pengőbe kerül.

Itt már számokban is láthatjuk, hogy mit jelent az ipari fejlettség és ezzel kapcsolatban a hadiiparra való átállítás időtartama, pedig csak a lőszerrel volt szó, habár ez a legfontosabb tételt jelenti.

Így szab határt az ipari teljesítőképesség pénzügyi szempontból a hadseregszervezésnek is, amennyiben, ha az állam nem bírja az átállítás időtartamára szükséges hadianyag — főleg lőszer — mennyiségét, valamint a további mennyiségek előállításához szükséges és háborúban külföldről be nem szerezhető nyersanyagot pénzügyüeg biztosítani, akkor a már békében a szervezésbe beállított lőfegyverek a lőszer elfogytával hasznavehetetlenekké válnak. Ezt a szervezésnél is mindig tekintetbe kell venni, mert másként a legkorszerűbben felszerelt haderő is csak olyan, mint egy óriási erőfeszítéssel túlságosan felfújtt léggömb, amely elindul ugyan, de összezsugorodik, mielőtt még nagyobb magasságokba feljutna.

A háborús ipari termelésnek alapvető problémái a nyersanyagkérdés, szakmunkáskérdés, energiakérdés és a biztonság. Bármilyen jól történik a három első kérdés megoldása, az utolsó hiányában csak homokra építhetünk. Itt nem csupán a szükséges légvédelem megteremtéséről van szó, hanem még ennél is fontosabb minden államnál a hadműveletek olykénti tervezése és irányítása, hogy a fontos hadiipari területek ne kerüljenek ellenséges kézre. Mind a légi, mind pedig a földi veszélyeztetettség szempontjából célszerű az ipari decentralizálás olymódon, hogy ha bármely üzem esik is légi támadás áldozatául, vagy kerül ellenséges kézre, ez ne jelentse valamely szükségleti cikk teljes kiesését. Ilyen decentralizációt sok államban lehet megfigyelni s itt csak Angliát, Olaszországot és Németországot említem, viszont földi veszélyeztetés előli áttelepítéseket Csehszlovákia végez, amennyiben a német határon levő hadiipari üzemeit a Morva-Vág völgyébe telepíti át.

Egész Európa lázasan igyekszik megóvni a békét s egyben lázasan fegyverkezik, valószínűleg abban a biztos tudatban, hogy a békét a legnagyobb igyekezet mellett sem sikerül majd megóvni s így közel van a háború, amely Magyarország szempontjából is a lét, vagy nemlét kérdését fogja eldönteni. Mi külföldi ipari segítségre nem nagyon számíthatunk s ne felejtjük el, hogy a háború esetén nyújtott segítséget mindig igen drágán kell mind politikaiüag, mind pedig gazdaságiilag megfizetni. E téren is igyekeznünk kell tehát, hogy nagy céljainkat minél inkább, minél eredményesebben és minél kevesebb véráldozattal a saját erőnkéből érhesük el.

SZÉKELY LÁSZLÓ